

SİSLER BULVARI'NDA MEKÂN/SIZLIK ALGISI SENSE OF SPACELESSNESS IN SISLER BULVARI

Sibel BAYRAM*

Öz

Cumhuriyetin veya modern dönemin sanatçısı İlhan 1940'lı, 1950'li yılların baskıcı yönetimlerine tanık olan, modernite ile beraber yaşanan İkinci Dünya Savaşı ve soğuk savaşın neticelerinden etkilenen Attilâ İlhan, Nevin Yıldız, Ali Kaptanoğlu, Beteroğlu, Abbas Yolcu ve Ömer Haybo imzalarını kullanan, marksizmi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimciliğini benimseyen, gençliğinde halk hikâyelerinden, destanlardan, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Dadaloğlu, Dertli, Gevheri gibi şairlerden ve Nâzım Hikmet'in eserlerinden beslenen bir aydın, şair, yazar, fikir adamıdır. İlhan, sürekli bir değişim, gelişim içerisinde olan hem düşünce dünyası hem de sanatçı kişiliği dönemseller farklılıklar gösteren bir şairdir. Düşünce dünyasındaki farklılıklar, şiirlerinde de iz bırakır. İlhan, eski ile yeni, Doğu ile Batı'yı eserlerinde birleştirmeyi başaran, zengin bir beslenme kaynağına ve geniş bir yelpazeye sahiptir. Sanatını da bu kaygılar etrafında geliştirir. Onun şiirlerinde söz konusu dönem çerçevesinde toplumun ve bireyin sosyal, siyasi, psikolojik veya felsefik problemlerini görmek mümkündür. Attilâ İlhan, şiirlerinde ben'in problemlerini işlerken, ruhsal fırtınalarla dolu olan, aradığını bilmeyen, sebepsiz yere gerilim ve huzursuzluk içerisinde olan bir *ben* söz konusudur. Sisler Bulvarı'nda sık sık karşılaşılan "kaçış ve varoluş" temleri özellikle mekân bağlamında ele alınabilir.

Bu çalışmanın amacı hayal gücünün üretkenliğine sahip şiir metinlerinde bir özne olarak şairinin varoluşsal problemlerinin yansımalarını mekân ve mekânsızlık metaforları üzerinden araştırmaktır. Bu yapılırken Türk edebiyatının hakkında en çok tartışılan ve çalışmalar yapılan şairlerinden Attilâ İlhan'ın *Sisler Bulvarı* adlı eserinden yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Kaçış, Varoluş, Modernite.

Abstract

Ilhan, the artist of the republic or modern era, witnesses the repressive administrations of the 1940s, 1950s, and uses the signatures of Attilâ İlhan, Nevin Yıldız, Ali Kaptanoğlu, Beteroğlu, Abbas Yolcu and Ömer Haybo, who were influenced by the results of the Second World War and the Cold War. He is an intellectual, poet, writer, intellectual, poet, writer and intellectual who adopted marxism and the revolutionism of Mustafa Kemal Atatürk, fed by folk tales, epics, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Dadaloğlu, Dertli, Gevheri and Nâzım Hikmet. İlhan is a poet with periodic differences in both the world of thought and the personality of the artist who is constantly changing and developing. Differences in the world of thought leave their mark in poems. İlhan has a rich source of nutrition and a wide range that manages to combine old and new, East and West in his works. He develops his art around these concerns. In his poems, it is possible to see social, political, psychological or philosophical problems of the society and the individual within the framework of the period in question. Attilâ İlhan, in her poems, is a self that is full of spiritual storms, who does not know what to look for, and who is in tension and unrest for no reason. The "escape and existence" themes frequently encountered in *Sisler Bulvarı* can be dealt with especially in the context of space.

The aim of this study is to investigate the reflections of the existential problems of the poet as a subject in the poetic texts which have the productivity of imagination through the metaphors of space and non-space. This will be done by Attilâ İlhan, one of the most debated and poetized poets of Turkish literature, *Sisler Bulvarı*.

Keywords: Space, Escape, Existence, Modernity.

GİRİŞ

Mekân sözcüğü Arapça "varoluş, oluş" gibi anlamlara gelen "kevn" kökünden türetilmiştir. Sözcüğün sadece taşıdığı süreklilik, olmaklık gibi manalar dahi düşünülecek olduğunda insanın, bizzat kendi varoluşuyla olan ilişkisinin önemi de göze çarpmaktadır. Bu mühim işlevinden dolayı mekân kavramı, felsefeden psikolojiye, sosyolojiden coğrafyaya, tarihten mimariye, edebiyata kadar birçok disiplinin ve sanatın çalışma sahasına girmiştir. Değişen toplumsal değerler ve şartlarla beraber mekân ve mekân algısında ortaya çıkan değişikliklerin yansımalarını gerek bilimsel çalışmalar gerekse edebi metinler üzerinden takip edebilmek mümkündür.

*Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Antik Yunan'da mekân kavramı, daha çok yerküre, kâinat gibi çevreleyen anlamını imler. Moderniteyi doğuran Kartezyen felsefesinde ise mekân, öznenen tamamen bağımsız olarak tanımlanır. Rasyonalist düşüncenin savunduğu özne-nesne ayrımı mekânı da bütünsel anlamından koparır. Son dönem mekân çalışmalarında bu düşüncenin kırıldığı ve fenomenolojik bakış açıları neticesinde insan yaşamının, yer ile olan ilişkisine bütüncül bir bakış açısı kazandırılmaya çalışıldığı görülür. Aynı zamanda bu insanın deneyimine de dikkat çeken dolayısıyla zamansal olanı da içinde barındıran bir bütünlüktür. Heidegger'in önemli gördüğü dil ise insanın varoluşuna dilsel bir mekân sunar. Ona göre dilin kendisi, varlığın kurulduğu, anlam bulduğu evidir ve bu amaçla özellikle şairlerin kullandığı poetik dile dikkat çeker. Şair varlığın evi olan dil üzerinden varlığı yeniden anlamlandıran, biçimlendirendir. Dolayısıyla özü itibarıyla mekânsal olan insan en çok da şiirin dilinde anlamını bulur.

Şiir alanında yapılan mekân çalışmalarında Türk edebiyatı üzerine olan metinlerde ise bir diğer fenomenolojik bakış açısına sahip olan G. Bachelard'ın çalışmalarından sık sık yararlandığı görülmektedir. Bachelard, *Mekânın Poetikası* adlı eserinde çağdaş bilimin akılcılığına karşılık poetik bir hayal gücünün soruşturmasını mekân üzerinden yapar. Elbette bunu yaparken hayal gücünün sonsuz evi olan şiir sahasını tercih eder. Zira "bir poetik hayal, getirdiği yenilikle dilsel etkinliği bütünüyle sarsar. Poetik hayal bizi, konuşan varlığın kökenine götürür." (Bachelard, 2014,14) Böylelikle, öznenin kendi varlığını anlamlı kılma çabası varoluşun evi dilde; özellikle de şiirin dilinde yeni ifadelerini oluşturur. Varolan olarak insan dilde; dil içerisinde kendisini tanımladığı gibi kendi oluşunu dünya üzerinde de konumlandırma ihtiyacı duyar. İnsanın ontolojik problemlerinin izlerini mekânlılık veya mekânsızlık üzerinden takip edebilmek mümkündür. Mekân her ne kadar daha çok roman ve hikâye türü çerçevesinde ele alınmış ve kurucu öge olarak görülmüşse de şiirde de derin ifadelerini bulduğunu söylemek gerekir. Bachelard tarafından poetik hayal gücü ile birleştirilen mekânın bu bağlamda genişleyen anlamı şiir için derin bir işlevsellik sunar.

Türk edebiyatını şair, romancı, eleştirmen, senaryo yazarı, gazeteci ve fikir adamı gibi kimlikleriyle etkilemiş olan Attilâ İlhan, Cumhuriyet döneminin önemli sanatçılarından. 1941 yılında edebiyat dünyasına girmesinin ardından birçok eseri yayımlanan sanatçı daha çok 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi sanatçılar arasında kabul edilir. Yaşadığı dönemin sorunlarına hassasiyetle yaklaşan ve bunları eserlerine yansıtan İlhan, bir taraftan da ferdi ve ferdin sıkıntılarının ön planda olduğu eserler yazmayı da ihmal etmez. Batı edebiyatından, Divan edebiyatına, Halk edebiyatına kadar çeşitli kaynaklardan beslenmiş ve eserlerine bu zenginliği katmayı başarmış şairi tek bir perspektifle anlamaya çalışmak mümkün değildir. Özellikle şiirlerinde ne içeriği geride bırakır ne de biçimi önemsiz görür. O, bir şair olarak "imajları ve muhtevayı bütünleştirmiş, toplumsal mesajları da estetik bir süzgeçten geçirerek vermiştir." (Çelik,2007,23) Taşra ve şehir kültürlerini yaşamış olan şiirin şiirlerinde, Anadolu'dan izler görüldüğü gibi modern yaşamın büyük şehirlerinin etkisi de görülür. Bu durumu, *Sisler Bulvarı* adlı eserinin "Meraklısı için Notlar bölümünde", *Liman* şiiri hakkında yazdığı cümlelerde de vurgular: "Liman konusu beni çekiyor, bir kere çocukluğumun filmlerinden dolayı, ayrıca 'şehir' gerçeğinin en renkli, en önemli kesimlerinden birisi olmasından. Ben ki genç kuşağın şehri şiirleştirmeye çalışan ilk ozanlarından biriyim, limanı es geçemezdim." (İlhan,2010,150) Kentleşmenin geliştiği dönemde, Attilâ İlhan tek başına toplumsal olandan söz etmez aynı zamanda kendi "ben"ini de ifade eder.

1. Evin Dışında, Şehrin İçinde

Attilâ İlhan'ın söz konusu eserindeki şiirlerini mekânı esas alacak bir bakış açısıyla incelemeye çalıştığımızda dikkat çeken ilk husus; iç mekânların neredeyse kullanılmamış olduğu daha çok dış mekânların tercih edildiğidir. Eser boyunca göze çarpan tek "ev" ifadesi *Sisler Bulvarı* şiirindedir. Bu ise gitmekten korkulan evdir. Bachelard'ın ifadesiyle "dünyadaki köşemiz, ilk evrenimiz olan ev; insanı gökten inen fırtınalara karşı koruduğu gibi, yaşamdaki fırtınalara karşı da ayakta tutar." (Bachelard, 2014,37) İlhan'ın şiirlerinde ise yaşadığı tüm siyasi sorunlar, gerilimli hayatı ve hissettiği baskı karşısında sığınabildiği bir ev görülmez. O daha çok yollardan, bulvarlardan, sokaklardan seslenir. Şiiri bütün bir şehre, dünyaya, insanlara açıktır. Şiirlerinde durağan bir mekân yerine hareketli, gerilimli bir mekân söz konusudur.

Onun şiirlerinde sıkça karşımıza çıkan iç mekânlar ise oteller, otel odaları görülür. Mehmet Narlı'ya göre "otel; hiçbir yerleşik değere sahip olamayan (olmayı tercih etmeyen) ya da modernizmin yerleşen her şeyi değiştirmesine ayak uyduramayanların seçtiği bir mekân olabilir." (Narlı, 2007,283)

Şahane Serseri şiirinde “anamdan yolcu doğmuşum/ yedi dağın yolları kalbimden geçer” şeklinde ifade eden İlhan için oteller durağan olmayan ruhuna son derece uygundur. “Ben” duygusunun ön planda olduğu bu şiirlerinde mekân hüznü duygusuyla birleşir.

“Emperyal oteli’nde bu sonbahar
Bu camların nokta nokta hüznü
Bu bizim berhava olmuşluğumuz
Bir nokta bir hat kalmışlığımız” (İlhan, 2010, 54)

Yoksulluk, aşk, ayrılık gibi hüznü duygular; şimdiki zamanın geçmiş kullanımıyla beraber süreklileşen ve mekânla birleşen hatıralara dönüşür. Pencere camındaki bir nokta belki de bir damla üzerinden insanın mekânsallığının dünya karşısındaki küçüklüğü somutlaştırılır. Daraltılan boyutta anlam derinleştirilerek poetik dilde ifadesini bulur. Yine *Pia* şiirinde de kavuşulamayan sevgili, yalnızlık, arayış gibi duygular, otel odaları üzerinden anlatılır. Otel odaları bomboştur, sevgili bulunamamıştır bir türlü. Şairin arayışlarının onu nasıl ümitsizliğe vardığı çeşitlenen mekânlar üzerinden ifade edilir. Otel defterlerinin şairi için diğer şiirlerinde de söz konusu mekân, benzer anlamlardadır. Yalnızlığın, ayrılığın, ümitsizliğin, arayışların veya geçmiş hatıraların mekânıdır.

Ferdi duyguların yanında şehre dair bütün bir yaşam da İlhan’ın şiirlerinden içeri girer. Denizci kahvehaneleri, limanlar, kaldırımlar, sokaklar, rıhtımlar, caddeler bunun örnekleridir. Şair kendisinin de belirttiği gibi şehrin şiirini yazarken sinema ilgisinin de verdiği bilinçle hareketli bir perspektif sunar. Döneminde yaşanan hızlı modernleşme sanatına taşınmıştır. Yine Paris, İstanbul, Viyana, İzmir, Bursa gibi birçok şehrin onun şiirlerinde somut bir biçimde ifade edildiği görülür. Fakat İlhan, şehrin içinde mutlu değildir. Daha çok modernleşmeye ayak uyduramayan ötekiyi, kendi şahsında veya başka karakterlerle anlatır. O modernitenin vaat ettiği eşitlik, hürriyet, adalet duygularının rağmen bu refaha varamamış işçiyi, yoksulu, gemicileri, sokaklarda kalanları anlatır. *Başka Adam* şiirinde şair İstanbul’dan Marsilya’ya yaptığı yolculukla şehre dair hareketli bir perspektif sunarak bireysel temlerin yanında toplumsal temlere de yer verir.

“Bulvarlarda rüzgâr
Luxembourg bahçesi’nde rüzgâr
Çoluk çocuk son yaprakları savuruyor
Şimdi yerin altında
Bir başka dünyanın nabzı gibi vuruyor
Maden işçilerinin otomatik çekicileri
Ve köstebek yavrusu metrolar” (İlhan, 2010, 13)

Yine *la donna e mobili ve kaptan* şiirlerinin bir kısmı Paris’in anlatıldığı şiirlerine örnek teşkil eder. İstanbul’u anlattığı şiirlerine ise eserindeki *Kirli Yüzlü Melekler*, *İstanbul Şehri Ağlıyor*, *Sisler Bulvarı*, *Emperyal Otel* örnek verilebilir. Fakat tüm bunların olumlu ifadeler olduğu söylenemez. Diğer şiirlerinde olduğu şehrin gölgede kalan yaşamlarına ışık tutulur. Bunda her ne kadar şairin bireysel hayatında hissettiği baskının etkisi olsa da savaş yıllarının ardından yaşanan, hissedilen problemlerin, şehir hayatında görülen yozlaşmanın da etkisi olduğu söylenebilir. *Kirli Yüzlü Melekler* şiiri bu durumun en iyi ifadesidir.

“Sen ne dersin İstanbul
Sen garip bir şair olsan söyle ne halt edersin
Kimin gücü yeterse kahretsin parasızlığı
Sefalet akıyor gürül gürül sokaklardan
Yol üstünde bir şehvet çarşısı tıklım tıklım
Yol üstünde sevda pazarlığı aşk pazarlığı” (İlhan, 2010, 98)

Mekân olarak büyük şehirlerin seçtiği bu şiirlerinde toplumcu kimlikle birlikte kentte yaşamaya çalışan insanın zorluklarına, ülkenin içinde bulunduğu duruma da ses olma çabası görülür. Coğrafi bir mekân olarak Anadolu’nun ve Anadolu kentlerinin ifade edildiği satırlarda da benzer bir

manzara tasvir edilir. İlhan, kendi tanık olduğu dönemi ifade etmek için Tefvik Fikret'i ve onun yaşadığı zamanları örnek verir.

“lakin bir hayli dem geçmiş fikret öleli/
yine günler takvimlerde harab takvimlerde sefil/
âlem yine ol âlem devran yine ol devran.” (İlhan, 2010, 108)

Geniş mekânlar olarak büyük kentler ve Anadolu elbette “ben” olanı/ şairi ve onun ruh halini etkiler ve bu etki mısralarına yansır. Yakup Çelik'in de belirttiği gibi “mekân insana yaptığı etkiyle önemlidir. 'Ben'in yaşadığı gerilim, çektiği sefalet ve isyan duygusu bu etkinin sonucudur.” (Çelik, 2007, 121)

İlhan, tüm bu hareketli, kalabalık ve geniş dış mekânlar aslında ondaki yalnızlığı çoğaltır. Mekânın uzamı, içsel mekândaki duygu durumunu genişletir, büyütür.

“eiffel'in dibinde durduk ben bir cigara yaktım
Saint-dominique sokağında şehir ışıklarını yaktı
içim büyük karanlıktı ellerimi göğe uzattım” (İlhan, 2010, 53)

Kaptan şiirinde geçen bu satırlarda kullanılan mekânlar büyüklüğüyle dikkat çeker. Eiffel veya şehrin tüm ışıkları buna örnektir. Tüm bu büyüklük veya genişlikte şairin içindeki karanlık da büyür, öyle ki enginliğe, göğe doğru uzanır. Şairin diğer şiirlerinde de adım adım yürünen sokaklar, bulvarlar, kaldırımlar, şehrin tüm geniş mekânları ondaki içsel olanı kuvvetlendirir.

2. Şehrin Eşiği; Limanlar, Garlar

Bu anlamlar doğrultusunda İlhan'ın şiirlerinde “kaçış, arayış, unutulmak ve yalnızlık” önemli temeldendir. Bu duygular yol metaforlarıyla veya yolculuğu hep hatırlatacak mekânlarla bağdaştırılabilir. Şiirlerindeki en statik mekân olan otel odaları, sürekli bir ikamet olmamasına dikkat çeker. Şehrin tam bir mekânı olmasından ziyade kapı veya eşik olarak tanımlanabilecek garlar, limanlar ise kaçışı, arayışı veya yolculukları imkânlı hale getiren, sürekli bir yol halini hatırlatan yerlerdir.

“bir üç ve beş leylekler artık gitti
Şimdi seni karanlıkta bir liman çekiyor
Unutulduğun unutulmadığın bilinmediğin bir liman” (İlhan, 2010, 16)

Ferdi ıstırapların, ruhsal çatışmaların yoğun olarak ifadesini bulduğu şiirlerinde karamsarlık, ümitsizlik, hüznün gibi duygular; kullanılan mekânlarla birlikte somutlaştırılır. Bu defa bireyin mekâna etkisi veya şairin ruhsal durumunun kendi bakışıyla mekânı nasıl şekillendirdiği görülür. *Sisler Bulvarı*'nda kaybedilen sevgili hatırlandığında “vapurlar uğuldar” kalbini susturamayan şair için “tren düdüklüğü iç içe giriyorlar”dır. (İlhan,2010,.60-61) Olumsuz duygularla birlikte mekân da karamsarlığı yansıtır ve kendinden kaçma, unutma isteği trenlerle vapurlarla ifade edilir. Sevgiliyle süreklileşecek bir kavuşma yaşayamayan ve modern hayata, bu hayatın kalabalıklarına ait olamayan şair, kendi duygusal buhranlarının farkındadır aslında. Kendi “ben”in bilincinde kaçmak istemesine sebep olarak kalbini görür. *Kaptan* şiirindeki satırlar bunun bir itirafı olarak görülebilir.

“kalbim bakır mangır gibi boynuma asılmış
ondan kurtulmak için sürgünlere gitmeye razıyım” (İlhan, 2010, 47)

Yollar, limanlar, rıhtımlar sadece ayrılığın veya terk edişin ifadesi değildir. Aynı zamanda sevgiliye kavuşma hayalini de imkânlı hale getiren işlevdedir. Uzak olanlara gidilebilecek veya uzak olanın gelebileceği yerdir. Şairin sevgilisini bulmanın, ona kavuşmanın hayalini kurduğu *Pia* şiirinde vuslatın gerçekleşebileceği mekân olarak rıhtım görülür. Sevgilisinin geldiğini söylemeleri için çocuklardan haber beklemesi ise dikkat çekicidir. İlhan için *Kaptan* şiirinde de belirttiği gibi onu anlayan ancak çocuklar olabilir. Zira kendisi de “çocuklar gibi sevmiş devler gibi ıstırap çekmiştir” (İlhan,2010,10) Sevgisini çocuk saflığında ifade eder. *Sisler Bulvarı*'nın *Şahane Serseri*'si sonsuzluğa, enginliğe yol alan poetik söyleminde çocukluk hayallerinden izler taşır. Çocukluğun hayal gücü her zaman sınırsız mekânlara açılır ve şiirin poetik gücü bu hayallerden beslenebilir. “İlk gençlik yıllarımdan bir başka heyecanı: yolculuk! o zaman dilimizden düşürmediğimiz bir deyimle 'dünya halinde

yaşamak'. dibi kurcalansa kitaplığında bugün bile sakladığım Jules Verne'nin esrarlı ada'sına, r.l. Stevenson'ın define adası'na kadar gider mi? bilmem." (İlhan, 2010, 147).

"yıldız poyraz'da dolaşır gün batısı'nda dolaşır bazıları
bir kaptan joy vardı ki buz denizlerine gömmüştük
bir andersen vardı ki bir kaptan kid vardı ki
elbirliğiyle top gibi kahkahalar patlatıp
bir devler şenliğinde
savruyla savruyla ölmüştük" (İlhan, 2010, 21)

Kendisinin de ifade ettiği üzere "daha çok Türk şiirinde o tarihte geçerli olan belirli bir coğrafyaya bağlı, adeta 'kapalı devre' bir şiir anlayışını aşmak çabası" da onun uzakları içine alan poetik hayal gücüne paralellik gösterir. (İlhan,2010,151,152) Bu sebeple onun şiiri ne belli bir şehre ne de belli bir coğrafyaya bağlı kalır. Daha çok dünyaya doğru açılan bir şiir görülür. *Sisler Bulvarı* şairinin şiirlerinde şehirlerin merkezinden çok kıyıların görülmesi ise bu bağlamda önemli bir husustur. Onun sözcükleri; Orfevre rıhtımında, deniz boylarında, Palermo ve Calabria sahillerinde, liman meyhanelerinde, galata rıhtımında, tophane rıhtımında, İzmir'de bir gemici barında, Marsilya rıhtımında, Haliç'te bir vapurda, deniz kahvehanelerinde, Seine kıyısında, nehir gemilerinde, deniz fenerlerinin gözlerinde, liman sislerinde, Santa Avgusta deniz fenerinde, Karadeniz boğazında, Mudanya körfezi gibi birçok kıyı mekânında dolaşır. Şairin özgür ve serüvenci ruhuna uygun olan bu mekânlar daima ufuk çizgilerini, enginlikleri hatırlatan yerlerdir. "Aralık duran bir varlık olan insan"ın (Bachelard, 2014, 266) kapısı şiirde açıldığında bütün dış dünya şairin ruhuna veya şiire dolar. Benzer bir biçimde insanın kendi içselliği de poetik söylemdeki mekânlara yayılır ve genişler.

Bachelard, insanın varlığını mekân üzerinden tartıştığı çalışmasında iç mekân ile dış mekânın birbirinden çok da ayrı olmadığını savunur. Burada söz konusu olan iç mekân ise insanın bizzat kendisidir. Kuşkusuz, mekân şiirde veya romanda tek başına sadece bir arka fon işlevi görmez. Aynı zamanda bizzat insanın ontolojik problemlerinden izler de taşır. Bu durumun en güzel yansımalarını, dilin evinde poetik söylem taşır. Bachelard'a göre "poetik hayal gücü fenomenolojisi bize insan varlığını, bir yüzeyin, aynı ile başkının bölgesini ayıran bir yüzeyin varlığı olarak araştırma imkânı sağlar." (Bachelard, 2014, 266). Heideggerci söylemden bildiğimiz insanın kendisinin mekânsallık taşıdığı düşüncesi burada bir adım daha ileri giderek, var olan olarak insanın iç mekânının dış mekâna nasıl açıldığı ve iki mekan arasındaki varoluş sınırlarının nasıl ortadan kalktığı sonucuna varır. Anlamı derinleştiren ve enginliklere açılan poetik güç Attilâ İlhan'ın şiirlerinde de görülür.

"vezüv içime çökmüştü şaşırılmışım
Napoli'de gözlerim güneş diye doğmuştu" (İlhan, 2010, 32)

Bachelard'ın belirttiği gibi "dil anlamla içeri tıkar, poetik ifadeyle kendini açar." (Bachelard,2014,266) İlhan'da da poetik olan enginliklere, geniş coğrafyalara, büyük mekânlara açılır. Vezüv, İtalya'da bir yanardağdır ve şairin iç mekânıyla bütünleşmiştir. Büyüklük, ağırlık çağrışımları insanın mekânsallığını da genişletir. Böylece içerisi ile dışarısının sınırları, mekânların geometrik kesinlikleri poetik söylemde ortadan kalkmış olur. Bu noktada şunu sormak gerekir; insanın kendisini aradığı veya kendisini bulduğu mekân neresidir? Bachelard'ın, Baudelaire'den aktardığı gibi " insanın poetik yazgısı uçsuz bucaksızlığın aynası olmaktır ya da daha kesin biçimde söylersek, uçsuz bucaksızlık insanda kendisinin bilincine varır. Baudelaire göre insan engin bir varlıktır." (Bachelard,2014,237) Dolayısıyla şairin poetik hayal gücünde sınırsızca var olan mekânda insanın içsel mekânının derinliğini de görmek mümkündür. Bunun için mekânın o anda temasına da lüzum yoktur. Aynı zamanda bu içselliğin enginliği dar mekânlar da ifadesini bulabilir. İlhan'ın şiirlerinin geniş coğrafyası kuşkusuz kendi deneyimleriyle bağdaştırılabilir veya bundan beslendiği söylenebilir. Fakat tek başına bunu ifade etmek onun şiirlerinin poetik incelemesini kısırlaştırır. Zira onun satırları dünyaya veya enginliklere açılan kapılara benzer. Bu kapı tam da şairin poetik hayal gücüne yansıyan insanın kendi içsel mekânıdır.

"kalbinde dünyayı taşır bu çocuk
dünya kalbimizde taşınmaya değer" (İlhan, 2010, 38)

Şair Şahane Serseri adlı şiirinde “Anamdam yolcu doğmuşum Nehirlerle” birlikte denizlere kavuştum” mısralarını kullanarak içindeki yolculuğun, kaçışın doğuştan olduğunu ifade eder. Attilâ İlhan’daki toplumdaki kaçış, insanlarla iletişimsizlik ruhunda aidiyetsizliğe yol açar.

SONUÇ

Mekân tek başına insandan veya insanın bakışından bağımsız bir nesne değildir. Modernitede olduğu gibi mekânı dışsal bir nesne olarak ele almak insanın varlığının mekânla olan ilişkisinde yapılabilecek çalışmalarda dar bir bakış açısına sebep olur. Bizzat kendisi de mekânsal olan insan ile dış mekân arasındaki geometrik sınırlar poetik söylemde ortadan kalkar. Böylece dünyaya açılan yüzeyle birey de kendi varlığının derinliğini, enginliğini hissederek dünya üzerinde güçsüz veya küçük olma duygusunu aşar. Varlığa böylesine güçlü bir mekânsallık sunan poetik ifadede bunun gerçekleşebilmesi için her zaman bir dış perspektifin olmasına lüzum yoktur. Şairin poetik hayal gücü, buna yeterince imkân sunar. Merkez ile dışarısının ayrımının ortadan kalktığı, anlamını yitirdiği bu durumda içsel mekân genişler.

Türk edebiyatının önemli şairlerinden Attilâ İlhanın şiirlerinde de bu poetik gücü görmek mümkündür. Hem toplumsal olanı hem de bireysel duyguları şiirlerine taşıyan şairde, mekân önemli bir husustur. Onun şiirleri tek bir şehre veya coğrafyaya bağlı değildir. Arayış, kaçış, yolculuk gibi temlerle mekân da sürekli olarak değişir ve zenginleşir. Sisler Bulvarı eserinde daha çok toplumcu gelenekle yazdığı şiirlerinde şehrin mekânlarına dair canlı bir perspektif sunarken “ben” duygusunun görüldüğü şiirlerinde ise mekânlar da özgünleşir, bireyselleşir. Söz konusu bu şiirlerde dış mekân üzerinden şairin kendi içselliğinin yansıdığı ifade edilebilir. Böylece insanın iç mekânının, dış mekâna doğru açıldığı, engin olana doğru genişlediği görülür. Bu aynı zamanda poetik hayal gücünün derinliğinin yansımasıdır.

KAYNAKÇA

- Bachelard, Gaston (2013). *Mekânın Poetikası*. (çev. Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.
Çelik, Yakup (2007), *Şubat Yolcusu-Attilâ İlhan’ın Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
İlhan, Attilâ (2007). *Sisler Bulvarı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
Narlı, Mehmet (2007). *Şiir ve Mekân*. İstanbul: Hece Yayınları.